

Entre la reivindicació i la commemoració

Jordi MASCARELLA, Conxita CORTINA,
Ramon MAIDEU MIR, Joaquim i Eudald MAIDEU PUIG,
Maria MONTGRONY VILALTA i Joaquim BOIXÉS.
Ajuntament de Gombren i Diputació de Girona.
Impremta Bonet. Ripoll. Juny 1992.

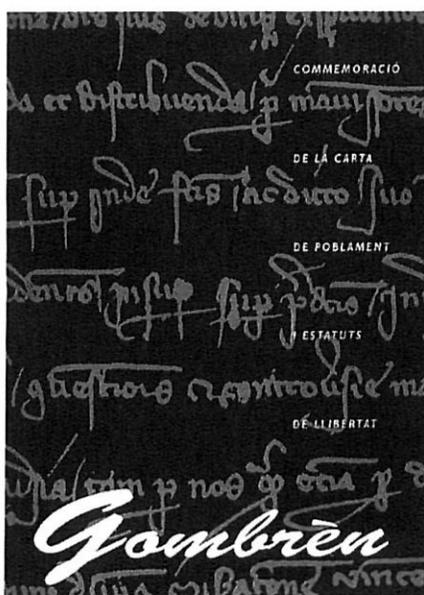
Es tracta d'una obra destinada a commemorar el VII Centenari de l'atorgament de la Carta de Poblament i dels Estatuts de Llibertat de Gombren. Per això, perquè es tracta de quelcom estretament lligat a una efemèride local, el llibre comença amb cinc presentacions diferents: la de Josep Arnau, president de la Diputació, que glossa la necessitat de la recerca de les nostres arrels; la d'Eudald Casadesús, president del Consell Comarcal del Ripollès i diputat al Parlament de Catalunya, que, després de lloar la tasca del metge-historiador-arqueòleg Eudald Maideu, aprofita per apostar per un Gombren futur que tingui en el turisme cultural una font d'ingressos, atès que la zona va tenint cada vegada millors comunicacions; la de Frederic Martínez, ex-diputat al Parlament, que es decanta, també, perquè les singularitats dels pobles siguin valorades enfront de les idees de «grandeur» o d'«imperio» que, en alguns moments, han anorreat la nostra història; la de Joan

Font, alcalde de Gombren, que traspua gratitud i que convida a visitar l'exposició monogràfica permanent en la qual es palpa la història de la vila que el llibre també pretén divulgar, i, finalment, la del doctor Eudald Maideu i Puig, el descobridor de les restes del castell de Mataplana, que convida a honorar els orígens, valorar les llibertats concedides fa segles i rebutjar el centralisme que porta a oblidar els poblets o a escurar les atencions només cap a la costa, i convida, també, a inclinar-nos per la renovació dels pobles de muntanya en un intent d'oferir natura i cultura, en una amigable síntesi que satisfaci el turisme de l'oci.

Ens hem entretingut una mica en les presentacions perquè, en el fons, són una proclama a favor d'una empresa noble i val la pena airejar-la.

El bloc principal del llibre, però, és la descripció de la carta de franquesa i exempcions i la història que l'envolta i és aquí on es troba la mà del filòleg-historiador Jordi Mascarella, que en fa un acurat estudi, comentant-ne els antecedents, les notícies que se'n tenien, les inevitables desaparicions i reparacions i en fa la crítica i valoració.

Sembla que les primeres concessions a la vila de Gombren, eximint-la dels anomenats mals usos i altres obligacions, foren atorgades el 30 d'abril de 1278 per part de Blanca d'Urtx, amb una possible confirmació de l'1 de gener de 1357. A l'Arxiu Diocesà de Solsona s'ha trobat un document procedent de la Poble de Llet, en mal estat, que inclou un fragment de la confirmació de la franquesa; i una altra còpia, però aquesta mecanografiada, on el text hi figura, íntegre s'ha trobat a l'Arxiu Parroquial de Gombren. Conté el trasllat de la carta de 1278. Però hi ha altres documents indirectament confirmatoris, com el que es va utilitzar en el judici de Ramon Bralda, en el qual aquest es

defensa amb un extracte de la carta de franquesa, amb què pretenia demostrar que no se'l pot enviar davant dels jutges així com així.

Mascarella atorga als documents treballats una validesa dubtosa en certs aspectes pels problemes geneològics que comporten. En tot cas, però, accepta que aquests instruments són dues etapes de redacció d'una carta confirmativa d'un pergamí primitiu (l'atorgat per Blanca d'Urtx), l'estudi del qual ha calgut precipitar per la urgència de la celebració.

Publica una reconstrucció de la carta de franquesa i exempcions, en llatí, i, al costat, la traducció al català. Igualment, la confirmació de les exempcions de l'any 1357, segons la còpia de Gombrèn (en llatí), i el document del judici contra Ramon Bralda (11 de maig de 1374), també en llatí.

La resta d'autors treballen una altra part important del llibre, que pretén fer-nos conèixer Gombrèn, els seus trets essencials, geogràfics i històrics, les festes, les cançons, els principals monuments —castells i ermites— i la riquesa de les seves llegendes, molt abundoses, entre les quals destaquen les que giren al voltant del mític comte Arnau, que va viure al castell de Mataplana.

Hi ha una interessant part fotogràfica amb aportacions de particulars i del Centre Excursionista de Catalunya, una bibliografia bàsica per a qui vulgui aprofundir en alguns temes o conèixer l'opinió d'altres autors, i una referència als arxius utilitzats i on poden trobar-se les dades.

Un llibre de 125 planes, relativament breu, però interessant, suficientment descriptiu per fer entendre la commemoració i, alhora, per donar a conèixer el poble i reivindicar-lo. Un llibre, en definitiva, que es llegeix amb gust.

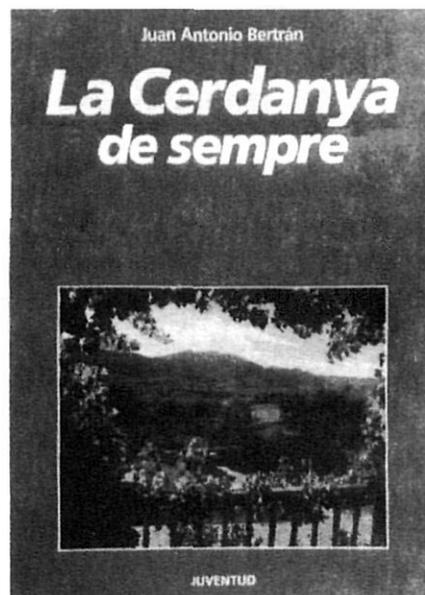
Joan Domènech i Moner

Un cant i una realitat

BERTRAN, Juan Antonio
La Cerdanya de sempre
Editorial Juventud
Barcelona, 1992

La *Cerdanya de sempre*, de Juan Antonio Bertran, és un cant íntim i, alhora, popular a aquesta comarca pirinenca. Íntim perquè hom s'adona, en tenir-lo a les mans, que l'autor, a través de les fotografies i el text, visualitza i descriu molts aspectes de l'ànima de la contrada. I també perquè es capta a través de moltes de les imatges el sentiment de l'autor per la Cerdanya. Moltes fotografies respiren quelcom més que un bon enquadrament i uns bons colors; són imatges d'una persona que viu la terra cerdana, que la coneix i que, com ell mateix diu, se l'estima.

Popular perquè surten tots els racons d'aquesta terra: viles, pobles, masos, rius, muntanyes, costums, etc. i, per tant, cap cerdà no pot sentir-se'n desvinculat. A més, a qui és de fora de la contrada, li ofereix una finestra oberta a través de la qual podrà conèixer-la «de prop», ja que, com diu el seu prologuista, no és un llibre turístic o propagandístic, sinó que ha estat treballat i preparat des de fa temps de forma «sentida i viscuda», lluny de la pressura d'un encàrrec editorial.

Malgrat tot, però, també cal dir que el títol «La Cerdanya de sempre» reflecteix bé el que hom intueix a través de les fotografies i comprova amb el text, com és que l'autor està abstret amb una contrada que voldria veure sempre igual, i això el porta a no fer esment, —màxim, fa un breu comentari— d'alguns dels profunds canvis que han anat ocorrent, els quals han atemptat, a vegades, contra aquest paisatge o costums que ell exalta. Entre d'altres, hi ha la ingent construcció que ha manipulat l'antiga fesomia dels pobles, o bé la important millora de la xarxa viària que ha permès una notable adequació dels accessos a la Cerdanya i, amb ells, un important allau de persones que, fins a cert punt, han modificat certs comportaments humans. Les cases de pagès s'han modernitzat força i la llar, tot i existir en molts llocs, ha perdut part del seu rellevant paper de centre neuràlgic de trobada familiar.

És important, però, remarcar alguns dels aspectes que es tracten, perquè no són temes freqüents en els estudis generals de la zona i perquè n'hi ha algun de força inèdit. Així, la casa cerdana recuperada dels comentaris de Pau Vila, l'art, la flora, la fauna, els costums, aspectes d'allò que anomena «factor humà», llegendes o la visió fotogràfica dels cementiris que intitula «el darrer sojorn». Aspectes prou interessants que, com ja s'ha dit, a vegades també els tracta amb una encantadora abstracció que li permet veure la Cerdanya des d'una perspectiva que m'atreviria a dir que reflecteix una realitat no gaire llunyana, però tampoc del present immediat. A més d'aquests aspectes generals, el llibre es completa amb el capítol més llarg, que és dedicat als «pobles» on, de forma senzilla i quelcom escarida, equànime, però, amb tots ells, descriu allò més significatiu de cadascun.

En conjunt aporta un seguit de dades que, si bé moltes no són noves, sí que té el valor d'haver-les conjuntat. Ací, hom s'adona de la important consulta bibliogràfica que l'autor, amb l'ajuda de Luis Monreal y Tejada,